

Zondag 24 maart 2019, derde van de 40-dagen, over “geduld hebben”, als gelezen is uit Exodus 6: 2-8 en Lucas 13: 1 – 9

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

“ In wat voor wereld leven wij...”

zo klinkt als intense verzuchting door in het gebed dat ds. René de Reuver afgelopen maandag schreef naar aanleiding van de aanslag in Utrecht.

Drie mensen werden daarbij gedood, naar het zich nu liet aanzien volstrekt willekeurige slachtoffers, waarvan twee de helpers waren van de als eerste getroffen jonge vrouw. Meerdere zeer zwaargewonden vielen, anderen raakten lichter gewond, en velen werden geschokt in het vertrouwen waarmee ze die maandagochtend aan het gewone leven dachten te beginnen.

Met frisse zin (of tegenzin) waren ze onderweg naar hun werk, universiteit of school of juist op weg naar huis of naar wie of wat dan ook maar.

En dan kwam daar nog de spanning en onzekerheid, ja, de angst, bij van allen die elders in de stad waren, of die via allerlei “draadjes” en levenslijnen - in het echt of virtueel - met hen verbonden waren en zijn. Wat is dit, wat gebeurt hier, wat overkomt ons nu?

Nog maar nauwelijks waren we bekomen van onze ontzetting over de aanslagen op twee moskeeën in Nieuw- Zeeland of opnieuw werden we ermee geconfronteerd dat mensen van het ene op het andere moment uit het leven werden gerukt. Zagen we geweld en doodslag, verwonding en tomeloos verdriet. Die dag bidt ds. René de Reuver voor ons: “Het maakt ons bang en boos. In wat voor wereld leven wij? Kyrie eleison. Christe eleison.”

Als wij vanmorgen de Bijbel opendoen, en de lezing uit het evangelie volgens Lucas vervolgen, dan treft het ons hoe de mensen er naar Jezus toekomen met een gruwelijk verhaal over de wereld waarin *zij* leven.

Zij vertellen hem “over de Galileeërs van wie Pilatus het bloed vermengd had met hun offers”. En dat is een wel heel literaire beschrijving van een ongekende gruweldaad. Pelgrims die in de tempel aan hun religieuze verplichting voldoen door er een offer aan God te brengen worden daarbij - op bevel van hogherhand – op gruwelijke wijze vermoord. Hun bloed raakt vermengd met het bloed van de offerdieren. Nergens anders binnen of buiten de Schrift lezen we dit verhaal, alleen bij Lucas, maar de mensen zijn er vol van.

Het is alsof zij Jezus vragen: “In wat voor wereld leven wij?”

Op het eerste gehoor is de reactie van Jezus dan nogal cryptisch en weinig empathisch. Wat doet hij? In plaats van begripvol in te gaan op de angst en zorgen van de mensen, om pastoraal beschikbaar te zijn in hun geschokte vertrouwen dat je nu zelfs in de tempel niet meer veilig bent, je leven niet zeker in het huis van God, trekt Jezus flink tegen hen van leer. Geen slachtofferhulp van zijn kant, maar een kritische vraag en een oproep om tot inkeer te komen, met zelfs een zekere dreigende ondertoon.

We moeten daarbij twintig eeuwen overbruggen, en ons te binnen brengen dat het in de dagen van Jezus heel gewoon was om een verband te leggen tussen de dingen die een mens overkomen, de rampspoed die je treft, en religieuze, existentiële schuld. Wat je overkomt, dat kan niet zomaar zijn, dat heb je over jezelf afgeroepen, dat is in zekere zin “je verdiende loon”, de straf op je zonde. Of het nu de dood is door geweld, rampspoed, ongeluk of ziekte.... De gedachte dat het een mens zomaar kan overkomen was (en misschien moeten we wel zeggen “is”) nauwelijks te verdragen. Want dan zou het ook jou zomaar kunnen overkomen, en zou jij ook zelf een kwetsbaar mensenkind zijn.

Jezus stelt hen dan – in aansluiting bij het gangbare denken - de vraag of zij soms denken dat deze Galileeërs grotere zondaren waren dan andere Galileeërs omdat ze dit ondergaan hebben?

Want dat, zegt Jezus, is zeker niet het geval. Er is geen enkel verband tussen hoe deze mensen leven en wat hen overkomt. Afschuwelijke dingen gebeuren, aanslagen en moordpartijen vinden plaats, dat was zo en dat is zo, zo is de wereld waarin wij mensen leven. En het heeft geen enkele zin om erover te speculeren waarom de één getroffen wordt en de ander gespaard. Deze mensen zijn onschuldige slachtoffers, het kwaad treft goede mensen.

Vervolgens betreft Jezus er nog een ander bericht bij uit de actualiteit van die dagen. Zo verdiept hij de onderliggende vraag “waarom treft het kwaad goede mensen?”. Waarom worden onschuldige mensen getroffen door rampspoed van welke aard dan ook? Hij refereert aan een ongeluk dat plaats heeft gevonden bij de bouw van de toren van Siloam. Een toren die deel uit maakt van een heel complex met vijvers die gebruikt werden voor rituele wassingen, een religieus bouwwerk dus. En dan vindt nota bene juist daar op die heilige plek een ramp plaats waarbij achttien mensen om het leven komen.

Je voelt hoe de vraag in de lucht hangt: “Hoe kan God dat toelaten?” en ook al het begin van een antwoord, dat “Hij er wel een reden voor zal hebben” ...

En Jezus vraagt: “Denken jullie dat zij schuldiger waren dan alle andere mensen die in Jeruzalem wonen?” Opnieuw doet Hij de oproep om tot inkeer te komen en die manier van denken op te geven.

Dat wat niet te bevatten is, wat absurd is en tragisch, en onbestaanbaar in de ogen van de mensen dat laat Hij zo. Alle menselijke speculaties over het hoe en waarom van het menselijk lijden in deze wereld waarin wij leven wijst Hij tot twee keer toe af. Het is vruchteloos om zo te denken, om een zin te willen ontdekken, in wat zinloos is.

Alsof Hij wil zeggen: alles wat mensen uitkramen als het kwaad goede mensen treft, dát is pas hardvochtig en het leidt binnen de kortste keren tot oordelen over en veroordelen van anderen!

Ds. Nico ter Linden schrijft: “De vraag naar het waarom laat Jezus liggen, daar heeft Hij ook geen antwoord op, en dat is tot het einde zo gebleven: “Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten?” HVG deel 6, pag. 55)

En daarin schuilt dan tóch een intense empathie, met ons mensen en alles wat ons in de wereld waarin wij leven overkomt...

Nee, speculeren, filosoferen, theologiseren over het lijden, over het kwaad dat goede mensen treft, en over de wereld waarin wij leven, dat wil Jezus niet.

En Hij wil dat wij het ook niet doen, voor God spelen terwijl wij de slachtoffers met onze liefdeloze ideeën in de kou laten staan. Als je dat soort denken niet achter je laat, zegt Hij met klem, als je je daar niet van afkeert, dan ben je niet waard dat je leeft...

Jezus doet iets anders en vertelt na deze discussie over “schuld”, een kleine gelijkenis die in alles spreekt van “geduld”.

Hij reikt ons de gelijkenis van de vijgenboom aan.

Een gelijkenis waarin voor de Bijbelvaste hoorders van Jezus allerlei associaties in door klinken. “Wijngaard” is bij de profeet Jesaja (5: 1- 7) immers beeldspraak voor het volk van God in zijn lied van de wijngaard.

Zoals “vijgenboom” door de profeet Jeremia (24: 2 – 10) beeldend wordt gebruikt voor het volk Israël en twee manden met “vijgen” staan voor de goede of slechte daden die het voortbrengt.

Ook klinkt Leviticus 19 (23 – 25) mee, waar staat dat een vijgenboom nadat hij geplant is drie jaar nodig heeft om te groeien. Die tijd krijgt hij om te wortelen en uit te groeien. Pas in het vierde jaar mogen de vruchten worden geplukt. De eerste vruchten zijn dan niet voor eigen gebruik, maar moeten als dank aan de Heer worden geofferd. Pas in het vijfde jaar mag de eigenaar de vruchten zelf houden. Wie een vijgenboom plant moet dus investeren en beschikken over een vertrouwensvol geduld, moet durven te leven van de hoop.

Het is dus voor de hoorders meteen wel duidelijk over wie de gelijkenis gaat. Over de mensen zoals ze daar bij elkaar zijn, over Gods volk.

En over de eeuwen heen voelen we aan dat het ook over ons gaat, als jonge loten aan de oude stam. Het gaat om ons mensen aan wie God in het begin de tuin van de wereld heeft toevertrouwd om er het leven te vieren samen met alles wat leeft. Wij die keer op keer het in ons gestelde vertrouwen beschamen en de wereldtuin laten verworden tot wildernis en woestenij.

Terwijl Jezus de mensen met hun rug naar het toeval keert -en het onbegrepen laat liggen – zet Hij hen met hun gezicht naar God en vraagt: wat wil jij doen met je leven, in de wijngaard, de gaarde, de tuin van God?

En Hij bevraagt zo ook ons: hoe wil jij er zijn in de wereld waarin je leeft?

Juist als wij de hoop dreigen te verliezen en verzuchten “ in wat voor wereld leven we?” spreekt deze kleine gelijkenis tot ons de taal van de hoop.

De hoop van de eigenaar die jaar in jaar uit komt kijken naar zijn vijgenboom om te zien of hij al vrucht draagt, of zijn verwachting uitkomt.

Maar eens raakt zijn geduld toch op als de vruchten uitblijven.

Hoe lang nog voordat Hij ermee kappen wil?

En de hoop van de wijngaardenier, van de tuinman, die niet opgeven wil en bij de eigenaar pleit voor nóg meer geduld met de boom die alsmaar geen vrucht draagt. Laat de boom alstublieft ook dit jaar nog met rust. Blijf hopen. Laat mij eigenhandig de grond omspitten, laat mij zelf bijvoeden, bemesten, dan misschien... Ja, misschien zal de mensheid dan vrucht dragen.

De hoop van God, zoals Hij kijkt naar onze wereld, zoals Hij ons feilbare mensen liefdevol aanziet met oneindig geduld en liefdevol wacht tot wij mensen aan onze bestemming beantwoorden en uiteindelijk goede vruchten dragen. God zelf die wacht op ons mensen.

De hoop van Jezus, Hij die zichzelf aan de wereld geeft, als een zaad dat wordt gezaaid in de aarde, Hij die de "waarom"-vraag kan laten liggen omdat Hij ten diepste op God vertrouwt, en in de graftuin blijkt dat vertrouwen niet te zijn beschaamd. Hij die gestorven was is opgewekt ten leven.
Onze diepste hoop.

Moge in onze dagen, waarin zoals Tommy Wieringa in zijn column in NRC weekend gisteren schreef, na Fortuyn en Wilders alweer een nieuwe ondergangsfilosoof ons wil doen geloven dat alle hoop vervlogen is en alleen hijzelf nog tussen ons en de ondergang instaat, de gelijkenis van de vijgenboom een weldaad zijn voor onze ziel.

Geloven in God
is geduldige hoop hebben voor onze wereld,
en je laten aanraken door Christus Jezus
die in weerloze liefde vertrouwensvol vasthield aan God en mensen, aan ons,
om zo de redding, de toekomst van onze wereld te worden.

Amen.